

Kuldīgas novada Bērnu un jauniešu centrs

Kultūrizglītība

Mūzika

Ieteikumi un metodes attālinātajā mācību procesā, gatavojot skolēnus latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensībai “Lakstīgala”, lai saglabātu folkloras mantojuma vērtību apzināšanu un novērtēšanu.

(paraksts) /Agnese Čīče/

Tālr. 20060805,

e-pasts: agnese.cice@gmail.com

Kuldīga, 2021

ANOTĀCIJA

Programmas mērķauditorija: Sākumskolas, pamatskolas mūzikas skolotāji, vokālie pedagogi.

Programmas mērķi: Izstrādāt un pilnveidot metodes, kuras pielietojamas attālinātajās nodarbībās, gatavojot skolēnus latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensībai "Lakstīgala" dažādojot pieeju darbā ar dažāda vecumposma skolēniem, lai sekmētu tautas dziesmu apguvi un tautas atstātā mantojuma apzināšanu un novērtēšanu ilgtermiņā.

Viens no darba autores mērķiem ir izstrādāt metodisko materiālu ieteikumus sākumskolas, pamatskolas mūzikas pedagogiem par folkloras un mūzikas integrēšanu interešu izglītības procesā, gatavojot skolēnus latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensībai "Lakstīgala".

Pētījuma uzdevumi:

1. iepazīties ar latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensības "Lakstīgala" nolikumu un balstoties uz nolikumu, izstrādāt metodiskos materiālus, lai sagatavotu skolēnus latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensībai;
2. apkopot latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensības "Lakstīgala" skolēnu gatavošanas klasifikācijas metodikas pieredzi;
3. veicināt metodisko izstrādņu veidošanu un pedagogu radošo darbību un pieredzes apmaiņu;
4. praktiski darbojoties, izvērtēt piemērotākās metodes atbilstību dažādu vecumposmu skolēniem, gatavojot viņus latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensībai "Lakstīgala";
5. organizēt radošu un inovatīvu mācību materiālu izstrādi;
6. pamatojoties uz pētījuma gaitā izdarītajiem secinājumiem, teorētisko literatūru, izstrādāt ieteikumus pedagogiem par tautas vērtību izpratnes un attieksmes veidošanos, interešu izglītības procesā, integrējot mūziku un folkloru.

Praktiskais pielietojums: Darba autore sniedz ieteikumus mūzikas pedagogiem, kā integrēt mūziku, folkloru, lai tiktu veicināta skolēnu sagatavošana latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensībai "Lakstīgala" attālināti īstenotajā interešu izglītībā.

Paredzamie rezultāti: Šis darbs satur daudzpusīgu informāciju gan par metodēm, autores metožu klasifikāciju, kuru iespējams pielietot, gatavojot skolēnus latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensībai "Lakstīgala", gan folkloras un mūzikas integrēšanas iespējām un kultūrvēsturiskā mantojuma nodošanu un saglabāšanu skolēniem īstenojot arī attālinātu interešu izglītības procesu.

SATURS

ANOTĀCIJA	2
IEVADS	4
1. FOLKLORA – ĒTISKO VĒRTĪBU ATKLĀJĒJA UN ATTIEKSMES VEIDOTĀJA.....	7
1.1. Folkloras mantojuma vērtību apzināšana un novērtēšana	7
1.2. Folkloras integrēšanas mācību procesā teorētiskie aspekti.....	10
1.3. Latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensība “Lakstīgala”	13
2. PRAKTISKAIS DARBS	16
2.1. Mācību metodes un pieejas folkloras integrēšanai interešu izglītības procesā, gatavojot skolēnus latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensībai “Lakstīgala”.....	16
2.2. Metodes gatavojot skolēnus sacensībai “Lakstīgala”	16
Secinājumi un priekšlikumi	21
IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN INFORMĀCIJAS AVOTI	22
PIELIKUMI	25

IEVADS

Kā norāda Latvijas Republikas Kultūras ministrija (2008), tad 21. gadsimtā nemateriālā kultūras mantojuma, tostarp folkloras, saglabāšana kļūst arvien apdraudētāka, jo samazinās nepieciešamība pēc šī mantojuma. Sadrživē folkloras zaudē savu aktualitāti, jo cilvēku ikdienā ir ienākuši ērtāki paņēmieni, kā risināt sadzīves un mērķtiecīga brīvā laika pavadīšanas jautājumus. Diemžēl strauji arī sarūk folkloras meistarū, pratēju un pārmantotāju skaits, samazinās arī to cilvēku skaits, kas vēlas apgūt šīs vērtības, jo mūsdienu jaunajai paaudzei ir gluži citādas intereses, vērtību sistēma un mērķi. Tostarp samazinās kultūras daudzveidība un veidojas globālā kultūra, kas ir viena no spilgtākajām globalizācijas izpausmēm. Protams, šie globalizācijas procesi rada arī jaunas un nepieredzētas iespējas: dažādu kultūru dialogu, sociālo mobilitāti un ekonomiskās iespējas. Bet vienlaikus tie ir arī vienādošanās draudi, kur katra tauta un nācija var zaudēt savu unikalitāti un tradicionālo mantojumu. Tieši tāpēc lokālās un nacionālās unikalitātes izkopšana ir ļoti būtiska, lai veidotu noturīgu apzinātas piederības sajūtu savai valstij (Latvijas Republikas Kultūras ministrija, 2011). Tādējādi, lai folkloras nezaudētu savu nozīmību un unikalitāti, ļoti būtiska ir tās apguve izglītības iestādēs, interešu izglītības iestādēs, būtiski ir veicināt skolēnu piedalīšanās konkursos, kuros ir iespēja apgūt folkloru, mūziku. Tāpēc latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensības "Lakstīgala" ir nepieciešamība, lai nodrošinātu sava tautas mantojuma nodošanu skolēniem, lai viņiem ir iespēja apzināt un novērtēt, saglabāt savu folkloru.

Tradicionālās kultūras jeb folkloras apguve pirmsskolā un sākumskolā galvenokārt tiek īstenota ar interešu izglītības starpniecību. Siliņa – Jasjukeviča un Briška (2014) raksta, ka tradicionālās kultūras apguvei izglītības procesā trūkst sistēmiskuma: tradīcijas, tautasdziesmas, paradumi u.c. tiek apgūti fragmentāri, kā vēsturisku faktu kopums vai arī tematiskajās pēcpusdienās ar devīzi *senie latvieši darīja tā*. Autores norāda, ka sistematizētas pieredzes trūkums par latviešu tradicionālo kultūru gan skolotājam, gan skolēnam apgrūtina globālo, nacionālo un vietējo tradīciju kopsakarību uztveršanu un to nozīmes apzināšanos (Siliņa – Jasjukeviča, Briška, 2014). Diemžēl skolēni neprot saglabāt, rūpēties un cienīt savu mantojumu un tradīcijas, jo viņiem tās liekas nebūtiskas un nenozīmīgas. Latvijā arvien vairāk ienāk eiropeiskā kultūra, kas jauniešiem liekas tuvāka un interesantāka.

Arī Paupe (2000) uzskata, ka zūd vispārcilvēcisko vērtību nozīmība un tāpēc ir svarīgi veidot bērnu ētisko vērtīborientāciju, jo tieši bērnība ir posms, kas izveido visus galvenos turpmākās dzīves virzienus. Un pieaugušais, arī skolotājs, ir vides daļa ar savu vērtību sistēmu, tādējādi palīdzot veidot vērtību sistēmu bērnam. Gatavojot skolēnus latviešu tautas dziesmu

dziedāšanas sacensībai “Lakstīgala” skolēniem tiek veidota reizē arī attieksme, cieņa un vērtīborientācija pret savu tautas mantojumu.

Darba autore savā pedagoģiskajā pieredzē kā vokālais pedagogs vairākkārt piedzīvojuši situāciju, ka skolēni nelabprāt mūzikas stundās dzied latviešu tautasdziesmas. Viņi negrib mācīties nevienu tautasdziesmu no galvas. Skolēni uzskata, ka folklorā ir kaut kas sens un viņiem nevajadzīgs. Tas liek uztraukties par to, kāda ir skolēnu vērtību sistēma. Tāpēc ir ļoti būtiski jau kopš bērnības bērņus iepazīstināt ar folkloru, lai viņiem par to rastos izpratne un veidotos sava attieksme. Latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensībā “Lakstīgala” skolēniem šāda iespēja tiek dota. Rancānes, Siliņas – Jasjukevičas un Briškas (2014) raksta, ka katru cilvēku var pielīdzināt kokam, kura redzamā daļa ir stiprais stumbrs un krāšņā lapotne, savukārt neredzamā daļa – sakņu sistēma. Un arī cilvēkam ir sava neredzamā daļa – tie ir mūsu senči, latviešu tautas vēsture un tradīcijas, priekšstati par pasauli. Šīs neredzamās daļas dēļ katrs latvietis var būt drošs, stiprs un pārliecināts starp dažādajām pasaules kultūrām.

Programmas nosaukums: “Ieteikumi un metodes attālinātajā mācību procesā, gatavojot skolēnus latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensībai “Lakstīgala”, lai saglabātu folkloras mantojuma vērtību apzināšanu un novērtēšanu”.

Programmas mērķauditorija: Sākumskolas, pamatskolas mūzikas skolotāji, vokālie pedagogi.

Programmas mērķi: Izstrādāt un pilnveidot metodes, gatavojot skolēnus latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensībai “Lakstīgala” dažādojot pieeju darbā ar dažāda vecumposma skolēniem, lai sekmētu tautas dziesmu apguvi un tautas atstātā mantojuma novērtēšanu ilgtermiņā.

Viens no darba autores mērķiem ir apkopot metodisko materiālu ieteikumus sākumskolas, pamatskolas mūzikas pedagogiem par folkloras un mūzikas integrēšanu interešu izglītības procesā, gatavojot skolēnus latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensībai “Lakstīgala”.

Pētījuma uzdevumi:

1. iepazīties ar latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensības “Lakstīgala” nolikumu un balstoties uz nolikumu, izstrādāt metodiskos materiālus, lai sagatavotu skolēnus konkursam attālināti;
2. apkopot latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensības “Lakstīgala” skolēnu gatavošanas metodikas pieredzi, kas varētu noderēt gan attālināti, gan klātienē strādājot;

3. veicināt metodisko izstrādņu veidošanu un pedagogu radošo darbību un pieredzes apmaiņu;
4. praktiski darbojoties, izvērtēt piemērotākās metodes atbilstību dažādu vecumposmu skolēniem, gatavojot viņus latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensībai “Lakstīgala”;
5. organizēt radošu un inovatīvu mācību materiālu izstrādi;
6. pamatojoties uz pētījuma gaitā izdarītajiem secinājumiem, izstrādāt ieteikumus pedagogiem par tautas vērtību izpratnes un attieksmes veidošanos, interešu izglītības procesā, integrējot mūziku un folkloru.

Programmas mērķauditorijas pedagoģisko vajadzību pamatojums:

Lai arī mūzikas pedagogi integrē folkloru gan mācību procesā, gan interešu izglītībā, tomēr būtu nepieciešama regulāra, mērķtiecīga, radoša un jēgpilna folkloras un mūzikas integrēšana, lai ieinteresētu skolēnus un sagatavotu viņus latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensībai “Lakstīgala”. Darba autore sniedz ieteikumus mūzikas pedagogiem, kā integrēt mūziku, folkloru, lai tiktu veicināta skolēnu sagatavošana latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensībai “Lakstīgala” attālināti.

Plānotais rezultāts (iegūtās un pilnveidotās kompetences):

Tiks sniegts priekšstats mūzikas skolotājiem, vokāliem pedagogiem metodēm, kas balstītas uz folkloras un mūzikas apguves pieeju attālināti, kā rezultātā būs iespēja mērķtiecīgi strādāt ar skolēniem un sagatavot viņus latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensībai “Lakstīgala”, ņemot vērā skolēnu vecumposma īpatnības. Gan literatūras izpēte, gan analīze, gan autores sniegto ieteikumu apraksti noder turpmāk mūzikas pedagogiem darbā ar skolēniem. Šis darbs satur daudzpusīgu informāciju par metodēm, kuras iespējams pielietot, gatavojot skolēnus latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensībai “Lakstīgala”, gan folkloras un mūzikas integrēšanas iespējām un kultūrvēsturiskā mantojuma nodošanu un saglabāšanu skolēniem.

Autora devums:

Veidojot šo materiālu ir apkopota vairāku autoru pieredze:

gan literatūras izpēte un analīze, gan autores sniegto ieteikumu apraksti noder turpmāk sākumskolas un pamatskolas pedagogiem darbā ar skolēniem folkloras un mūzikas integrēšanas procesā. Šis darbs satur daudzpusīgu informāciju gan par vērtībām un attieksmēm, gan folkloras integrēšanas iespējām no latviešu un ārzemju autoriem, tāpēc tas ir praktiski pielietojams jau minētajiem pedagogiem.

1. FOLKLORA – ĒTISKO VĒRTĪBU ATKLĀJĒJA UN ATTIEKSMES VEIDOTĀJA

1.1. Folkloras mantojuma vērtību apzināšana un novērtēšana

Lai skolēnu ieinteresētu par kultūras mantojumu un vērtībām, skolā tiek praktizētas sociālās mācību formas - gan tuvinot skolu dzīvei, gan saglabājot skolas izglītojošo lomu mūsdienu sabiedrības attīstībā (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000). Lai attieksmju veidošanās noritētu sekmīgi, veidotos radoša personība, tiktu veicināta tās socializācija un kultūras vērtību apzināšanās un saglabāšana, skola un mācību videi kopumā ir jābūt aktīvai un attīstošai. Tieši skola kā kultūrvides komponents stiprina skolēnos nacionālo pašapziņu un piederību savai dzīves vietai (Zvirbule, 2004). Arī latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensības “Lakstīgala” uzdevums pēc konkursa nolikuma ir savas dzimtās vietas prezentēšana. (skatīt pielikumu nr. 1).

Attieksmes veidošanās un izpratnes par ētiskām vērtībām veidošanās notiek ģimenē, skolā un sabiedrībā kopumā. Liela nozīme šo procesu gaitā ir folklorai, kuru var uzskatīt par ētisko vērtību atklājēju un attieksmes veidotāju, jo tā ietver tautas dziesmas, dabas un ģimenes mīlestību, cieņu pret tēvzemi, darba mīlestību, utt.

Folklorā ir kultūras saite, kas savieno pagātņi, tagadni un nākotni. Tas ir unikāls kultūras mantojums, kas tiek nodots no paaudzes paaudzē ar kopīgi dziedātām dziesmām un koptām tradīcijām, stāstītām pasakām, mīklām un dejotām dejām (Latvijas Valsts prezidenta kancelejas Preses dienests, 2010). Folklorā vienkāršos un visiem saprotamos vārdos spēj izstāstīt un izskaidrot mūžsenas gudrības – gan bērniem, gan pieaugušajiem (Latviešu bērnu folklorā, 2012).

Jēdzienam *folklorā* ir vairāk kā 40 definīciju – to ir grūti definēt. Autores pedagoģiskā pieredze liecina, ka skolēniem visbiežāk tā asociējas ar senatni, vistiešāk ar tautasdziesmām jeb dainām, taču folklorā sevī ietver arī, pasakas, dziesmas, mīklas, teikas. Lai arī pašlaik folklorā vairs neieņem dominējošo vietu cilvēku ikdienā, tai joprojām ir liela nozīme, jo, kā norāda Zelmenis (2000), tad folklorā atklājas plašs, dziļš, emocionāli izjūsts un labestīgs dabas, cilvēku darba un sadzīves skatījums.

Daudzi autori ir pētījuši folkloras ietekmi uz bērna vērtību un attieksmes veidošanos, kā arī to, kādas ir būtiskākās šīs kultūras vērtības, ko tās sniedz tautai. Milgrave (2013) uzskata, ka folklorā izglīto un audzina bērnu, jo viņa sagatavošana dzīvei jau izsenis notikusi ar tautasdziesmu palīdzību, caur darba mīlestību, rokdarbiem, ģimenes, dabas mīlestību – to, ko māca folklorā. Tieši darbs un darba paradumi tiek raksturoti kā galvenās vērtības dzīvē.

Salmina (2012) arī norāda, ka tautasdziesmas vairo bērnu zināšanas par sabiedriskajām un dabas norisēm, attīsta fantāziju, uztveres un domāšanas spējas, palīdz izkopt bērna jūtu dzīvi, kā arī veido viņa raksturu. Tautasdziesmas arī palīdz veidot nacionālo identitāti, jo tās mudina izprast un apzināt sevi kā lielākas kopības – tautas – sastāvdaļu, veido patriotisku nostāju, attīsta pašapziņu un pašcieņu.

Folkloras plašākā kontekstā tiek dēvēta par tradicionālo kultūru jeb nemateriālo kultūras mantojumu – paražas, spēles un mutvārdu izpausmes formas, zināšanas un prasmes, kā arī ar tiem saistītie priekšmeti, artefakti, instrumenti, kultūrtelpas, ko kopienas, grupas un atsevišķi indivīdi atzīst par sava kultūras mantojuma daļu. Tas tiek nodots no paaudzes paaudzē, bet kopienas un grupas to nemitīgi rada no jauna atkarībā no apkārtējās vides, mijiedarbībā ar savu vēsturi un dabu, veidojoties kopienas vai grupas identitātes izjūtai, cieņai pret kultūras daudzveidību un cilvēka radošo darbību. Ticams, ka skolēni, kuri piedalījušies latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensībā “Lakstīgala” arī reiz iegūtās folkloras zināšanas nodos nākamajai paaudzei. Folkloras izzināšana ir pamats citu kultūru iepazīšanai, kas veicina patiesu savstarpējo sapratni un palīdz pārvarēt dažāda veida etniskos aizspriedumus (Siliņa – Jasjukeviča, 2008). Folkloras izpaužas dažādās īpatnējās formās un tie ir folkloras žanri jeb veidi. Folkloras ir ļoti daudzveidīga un ietver sevī teju visu tautas pieredzi mutvārdu un rakstiskā formā.

Skolēniem, dzirdot jēdzienu *folkloras*, sākotnēji rodas asociācija ar tautasdziesmām, kas daudzviet tiek minētas kā latviešu tautas audzinātāja – gan pirms 150 gadiem, gan arī tagad. Latviešu mantojums ir tautasdziesmas par bēdām, tikumu un daiļumu, tās tika skandinātās saulei, mēnesim, puķēm, savas dvēseles izjūtām (Gubiņa, 1982). Un Stikāne (2005) min, ka pasaules izziņas gaitā skats parasti virzās no tuvākā uz tālāko, no mājām, ģimenes, draugiem līdz sabiedrības iepazīšanai, kopsakarību izpratnei, tautas un cilvēces svarīgāko vērtību apjēgsmei. To visu var atrast folklorā – tautasdziesmās, anekdotēs, teikās, pasakās, dziesmās. Kā norāda Mellēna (n.d.), tad dialogs ar tradicionālo kultūru un sevis izteikšana tradīcijās nodrošina:

- zināmu stabilitāti mūžam mainīgajā pasaulē (ētisko vērtību, ideālu un sadarbības principu pārmantošanu, dažādu tradicionālo prasmju un iemaņu apguve tradicionālai pārmantošanai pietuvinātā vidē);
- būtisku identitātes konstrukcijas elementu;
- iespēju attīstīties individuālajām spējām un apgūt dažāda veida komunikācijas pieredzes.

Līdzīgu viedokli pauž Kārkle (2011), uzskatot, ka folkloras palīdz skolēniem veidot sevi un savu pasaules izjūtu, kā arī sava novada, tautas vēstures un kultūras piederību. Tā palīdz kopt un veidot skolēnu etnisko identitāti, tādējādi tradicionālās kultūras klātbūtne bērniem dod iespēju raudzīties uz apkārtējām lietām no cita skatu punkta un rosina veidot savu gara dzīvi dialogā ar senču atstāto pieredzi. Autore pamato, ka, attīstot sākumskolas un pamatskolas skolēnos emocijas, jūtas un gribu, tiks sekmēta viņu interese par apkārtējo pasauli, emocionalitāte, tēlainā domāšana un radošums.

Atsevišķi tiek runāts par jēdzienu *bērnu folkloras*. Šis termins radies 19. gs., kad bērni tikuši izdalīti kā īpaša sociālpsiholoģiska grupa sabiedrībā, savukārt bērnība tikusi uzskatīta par īpašu. Latviešu folkloristikā šī jēdziena plašāka interpretācija izriet no K. Barona sakārtotajām dainām, iedalot trīs bērnu dienu ciklus jeb posmus:

- radības jeb piedzimšana;
- kristības jeb krustības;
- audzināšana, kopšana un mācīšana.

Šajos ciklos lielākā uzmanība pievērsta tieši bērnu skološanai un audzināšanai un no folkloras tekstiem noprotams veids, kā vecāki ievēd savas atvases tradīciju pasaulē un vienkārši, saprotami bērniem parāda un iemāca dzīves un pasaules uzbūves pamatprincipus un vērtības (Latviešu bērnu folkloras, 2012). Bērnu pasaule attīstās pēc saviem noteikumiem, tātad arī bērnu folkloras, kas ir savdabīga, atšķirīga no pieaugušo kultūras, jo ir pašpietiekama savā būtībā. Bērni tiecas atdarināt pieaugušos, tāpēc pieaugušo kultūras dzīves elementi izpaužas bērnu vidē, līdz ar to tiem arī iekļaujoties mūsdienu bērnu folkloras tradīcijās.

Vilcāne (2015) apstiprina, ka folkloras rašanās tradīcija arī mūsdienās ir dzīva, jo rodas aizvien jauni joki, parunas un pasakas.

Raugoties no izglītības viedokļa, tad tradicionālā kultūra aptver sekojošus aspektus:

- audzinošais aspekts (bērni mācību procesā gūst pozitīvu attieksmi pret savas tautas kultūras mantojumu, tiek sekmēta viņu etniskā piederība un priekšstats par tradicionālām vērtībām – ģimene, valsts, daba, darbs u.c.);
- attīstošais aspekts (tiek pilnveidotas bērnu socializācijas prasmes, estētiskais un ētiskais pasaules uzskats, bērnu sensomotorā attīstība, tēlainā domāšana, iztēle un emocijas);
- izglītojošais aspekts (iespēja kvalitatīvi iepazīt dzimtās valodas un etniskās kultūras būtību, iespēja apgūt universālus kultūras simbolus, kas ļauj labāk izprast citas kultūras, iespēja apgūt tradicionālās kultūras daudzveidību – mūzikas, dzejas, vizuālās mākslas un kustību valodu) (Siliņa - Jasjukeviča, 2008).

1.2. Folkloras integrēšanas mācību procesā teorētiskie aspekti

Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācijas Ģenerālā konferences divdesmit piektajā sesijā (Parīzē 1989.g.) tika pieņemti ieteikumi tradicionālās kultūras un folkloras saglabāšanai, uzskatot, ka folkloras ir daļa no cilvēces vispārējā mantojuma un tā ir iedarbīgs līdzeklis dažādu tautu un sociālo grupu tuvināšanai un viņu kultūras identitātes apliecināšanai. Šajos ieteikumos minēts, ka ir “[...] jāizstrādā un jāievieš gan skolas, gan ārpuskolas mācību programmās folkloras mācīšana un studijas atbilstošā veidā, īpaši uzsverot cieņu pret folkloru visplašākajā šā vārda nozīmē, ņemot vērā ne tikai kultūru, kas radusies ciematos un lauku sētās, bet arī kultūru, ko pilsētas vidē radījušas dažādas sociālās grupas, profesijas, organizācijas u. c., un tādējādi veicinot labāku izpratni par kultūras daudzveidību un dažādiem pasaules uzskatiem, īpaši tiem, kas nav pārstāvēti dominējošajā kultūrā [...]” (Valsts Valodas centrs, 2012). Nemateriālajam kultūras mantojumam, tostarp arī folklorai, ir nozīmīga loma Latvijas kā nacionālas valsts saglabāšanā un izaugsmē pieaugošas globalizācijas apstākļos. Valstī ienāk arvien jaunas kultūras, tās mainās, tāpēc ir ļoti būtiski saglabāt folkloras mantojumu un nodot to nākamajām paaudzēm. Tieši kultūras mantojums un kultūras daudzveidība ir viens no ilgtspējīgas un līdzsvarotas valsts teritorijas attīstības nosacījumiem (Latvijas Republikas Kultūras ministrija, 2008). Viena no būtiskākajām un nozīmīgākajām folkloras saglabāšanas iespējām ir tās apgūšana izglītības iestādēs un integrēšana dažādos mācību priekšmetos, interešu izglītībā.

Folkloras apguve sākas ģimenē – ar pirmo šūpuļdziesmu, ar vecmāmiņas stāstīto pasaku, ar ģimenes kopīgi dziedātajām dziesmām. Diemžēl pēdējā laikā ģimenes loma folkloras kopšanā un nodošanā tālāk nākamajai paaudzei ir kļuvusi mazāka. Reizniece (2006) secina, ka liela daļa mūsdienu ģimeņu tradīcijas cieņā vairs netur, minot, ka tradīciju trūkums ir viens no tiem iemesliem, kāpēc ģimenes saites tik viegli un ātri izirst, kāpēc cilvēki kļūst vienaldzīgi, agresīvi un depresīvi. Līdz ar to liela nozīme folkloras mācīšanā, izkopšanā un popularizēšanā ir tieši skolai un skolotājiem. Kā norāda Zvirbule (2004), tad tieši skola ir krustojums un virzienu meklēšana dzīvē, lai izvēlētos, pa kuru ceļu tālāk turpināt iet – pa labi, pa kreisi, taisni – kā būtu katrai individualitātei labāk. Skolotāja pirmais uzdevums ir atdzīvināt vērtības skolēna apziņā un darbībā. Tāpat skolēni saskarsmē ar vecākiem, skolotājiem un citiem pieaugušajiem sāk sevi salīdzināt ar viņiem un orientēties uz pieaugušo vērtībām, izvēlēties sev būtiskāko un nozīmīgāko. Tāpēc arī pieaugušie, līdzdarbojoties un raisot interesi par folkloru skolēniem, veicina viņu attieksmes veidošanos un izpratni par ētiskām vērtībām.

Mūsdienu sabiedrība skolai ir izvirzījusi uzdevumu: izveidot vidi brīvas personības veidošanās iespējai. Un to var sekmēt tikai pedagogs, kas iekšēji ir brīva personība. Un skolotāja vērtību skala ir pamats savas sūtības izpratnei un mērķtiecīgi reālai pedagoģiskajai darbībai. Tikai pedagogs, kurš pārzin un izprot folkloru, zina tās vērtības, nozīmi un uzdevumu, var palīdzēt to apgūt arī skolēniem. Pedagogam ir jābūt iekšēji brīvam no aizspriedumiem, radošam un jāspēj ar interesi iesaistīt skolēnus folkloras apgūvē (Citko, 2006).

Tieši skolotājs ir tas, kurš var rosināt bērnu mācīties izprast, saprast, interesēties, eksperimentēt, darboties. Ar savu attieksmi viņš var ietekmēt bērna pašvērtējumu, radīt pozitīvas vai negatīvas emocijas, rosināt apjēgt, ko dara skolā un vai tam ir jēga. Un jēgu ielikt vai neielikt var tieši skolotājs (Plaude, 2009) Skolai ir jāveicina izpratne par norisēm pasaulē, jāattīsta prasmes un iemaņas, arī personīgā attieksme un jāveido vērtīborientācija (Zvirbule, 2004). Tieši skola un interešu izglītība, kas visos laikos ir centusies būt par sava novada kultūras centru, īpaši lauku rajonos, ar zinošu un ieinteresētu pedagogu darbu var nodrošināt dažādu folkloras formu apgūšanu, kļūstot par autentiskas un neizkropļotas tradīcijas uzturētāju un aktualizētāju (Mellēna, Muktupāvels, Spīčs, Irbe, 2004).

Taču, kā norāda Siliņa – Jasjukeviča un Briška (2014), mācību procesā trūkst sistēmiskas pieejas folkloras mācīšanai skolēniem. Autores iesaka skolotājam kopā ar vecākiem domāt par jēgpilnu un bērnam saprotamu tradicionālās kultūras apguves veidu un formu, lai bērni gūtu zināšanas par folkloras tekstos ietvertajiem simboliem un metaforām, kā arī prastu šīs iegūtās zināšanas praktiski lietot un novērtēt, apzinoties Latvijas tradicionālās kultūras vērtību nozīmību savā individuālajā attīstībā un kultūras procesos kopumā. Īpaši svarīgi tas ir tieši sākumskolas periodā, kad sāk veidoties bērnu piederība latviešu tautas kultūrai. Un šajā vecumposmā skolēni visatsaucīgāk uztver dažādas tradicionālās kultūras izpausmes formas. Zvirbule (2004) un Siliņa – Jasjukeviča (2008) norāda uz vēl kādu problēmu kultūras apgūvē – mūsdienu bērniem pieaug sekundārās pieredzes loma un nostiprinās uz patērēšanu orientēti uzvedības veidi un rietumu kultūras ietekme maina cilvēku attieksmi pret vērtībām, uzskatiem un tradīcijām. Notiek vērtību pārorientācija, līdz ar to skolotāju uzdevums ir sekmēt skolēnu interesi par savu nacionālo kultūru, rosinot dziļāk izprast tās nozīmi personības veidošanās procesā.

Par vērtību maiņu raksta arī Plaude (2009), minot, ka vecākiem par galveno mērķi kļūst iztikas pelnīšana, spēja noturēties darbā, nopelnīt pēc iespējas vairāk naudas, kā rezultātā bērniem laika atliek pavisam maz. Vecāku vērtības grozās lielākoties ap naudu un to pārņem arī bērni. Protams, vecāki pazīst arī citas vērtības, bet par tām runā mazāk, līdz ar to bērns par tām teju neko nav dzirdējis no mammas vai tēta.

Folkloras apgūvē būtiska arī vērtīborientācija un tās veidošanās process. Jākobsone un Strautmanis (n.d.) par efektīvu uzskata mācību sistēmu, kas uztvertu paša bērna pieredzi un tās izvērtējumu vērtību kontekstā, meklējot atbildi uz jautājumu *kāpēc? nevis kā jābūt?* Autori gan norāda uz kādu vērtīborientētas izglītības trūkumu – tā akcentē to, kas ir labi un pareizi un kā jābūt, taču nepalīdz bērnam saprast, kāpēc tā nav, neparāda ceļu, kā kaut ko varētu mainīt. Darba autore uzskata, ka tieši ar folkloras apgūvi šo trūkumu varētu novērst, jo tautasdziesmās, pasakās, dziesmās un citos žanros ir atrodamas vērtības, padomi un ieteikumi, kurus kopā ar pedagogu skolēns apgūtu folkloras apgūvē.

Lai folkloras mantojums kļūtu par ikviena garīgās dzīves līdzveidotāju, nepieciešama gudra, zinoša un radoša attieksme pret to. Tāpēc būtiska ir izpratne, ka ikvienu pasaku, sakāmvārdu vai dziesmu izteicis noteikts cilvēks ar savu dzīves izjūtu un pieredzi noteiktā vietā, laikā un galvenais – latviešu valodā. Tāpēc folklorā var atdzīvoties tikai kopā ar cilvēka dzīves pieredzi un balsi, iegūstot mūsdienīgu jēgu (Mellēna, Muktupāvels, Spīčs, Irbe, 2004).

Latvijas okupācijas rezultātā daudzi latvieši bija spiesti doties trimdā uz Rietumiem un bieži dažādos mēdijos iespējams dzirdēt un lasīt par Amerikas vai Kanādas latviešiem, kas kopj, saglabā un nodod nākamajām paaudzēm latviešu folkloru. Šie cilvēki kopj savu latvisko identitāti, cik tas ir iespējams, tādējādi pierādot, ka latviešu folklorā ir nozīmīga un aktuāla personas veidotāja visā pasaulē. Latviešu diasporā darbojas dažādi folkloras ansambļi, kori, deju kopas, tādējādi veidojot latvisku kultūras dzīvi savās mītnes zemēs (Latvijas Republikas Kultūras ministrija, 2011). Te arī lielu ieguldījumu sniedzis R. Zuika, kuram vienmēr rūpējusi folklorā un tās saglabāšana, nodošana paaudzēm. Līdz ar to ļoti būtiska ir folkloras apguve arī latviešu skolās ārzemēs, kas ļoti bieži ir izveidotas un pastāv pēc brīvprātības un entuziasma principa.

Kā norāda Jauntirāne (2011), tad ārzemju latviešu skolās folkloras nodarbības ir ideālas dažādu valodas līmeņu grupām. Izmantojot bērnu balsis, zīmuļus, papīru, kompaktdiskus, DVD un visas maņas – redzi, dzirdi, smaržu/garšu, tausti – kā arī kustību, folkloras nodarbības kļūst saistošas visiem bērniem. Šīs nodarbības var pielietot, lai iepazītu latviešu unikālo kultūru un uzlabotu bērniem vārdu krājumu un izteikšanās spējas latviešu valodā. Tostarp kopīgas nodarbības saliedē bērnus, rada viņos grupas piederības sajūtu: gan piederību savai klasei, gan plašāk latviešu tautai. Pateicoties latviešu tradīcijām, skolēni “[..]nemanot iepazīstas un saaug ar latvisko kultūru, jo idejas realizēšana darbībā un izdzīvošana ar savu pieredzi ir viens no noturīgākajiem veidiem, kā paturēt prātā informāciju un iegūt jaunas zināšanas. Turklāt šādi bērni tiek motivēti iemīlēt tradīcijas, kultūru un folkloru, līdz ar to radot viņos noturīgu interesi

par latviskumu, ļaujot viņiem sevi apzināties kā daļu no latviešu nācijas un izaugot ar ciešu saikni ar savu vai savu vecāku vai vecvecāku izcelsmes zemi.” (Mažeika, 2011).

1.3. Latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensība “Lakstīgala”

Šo sacensību “Lakstīgala” iedibinātājs ir izcilais diriģents, skolotājs, Latvijas skolu jaunatnes dziesmu un deju svētku un Vispārējo latviešu Dziesmu svētku goda virsdiriģents, publicists Roberts Zuika. Lai bērniem un jauniešiem iemācītu pēc iespējas vairāk dziesmu melodiju un vārdu, sāka rīkot latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensības „Lakstīgala”. Sacensībā jāiemācās noteikts skaits tautas dziesmu (sk. pielikums Nr. 2). Sacensībās meklē arī tos bērnus un jauniešus, kuri spēj iemācīties visas 120 krājuma tautas dziesmas. Dalībnieki, kuri apguvuši visas latviešu tautas dziesmu melodijas un vārdus no krājuma „Lakstīgala”, iegūst īpašu balvu – piemiņas nozīmīti „Sudraba lakstīgalu”.

Tieši ar R. Zuikas nesavtīgo gādību, un ar Amerikas latviešu apvienības Kultūras fonda un ģenerāļa Kārļa Goppera fonda atbalstu no 2003.gada izdoti jau 25 000 latviešu tautas dziesmu krājumi R.Zuikas redakcijā “Lakstīgala”.

Tautasdziesmas saliedēja Roberta Zuikas diriģēto leģionāru kori kara laikā, un R. Zuika tic, ka latviešu tautasdziesma spēj vienot latviešu tautu jebkuros laikos.

Darba autore gatavojusi skolēnus latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensībām “Lakstīgala” 12 gadu garumā, gatavojot skolēnus gan no pilsētas, gan lauku skolām, strādājot gan klātienē, gan attālināti covid – 19 pandēmijas dēļ. Darba autorei latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensība “Lakstīgala” ir svarīga, jo viņa apzinās, cik lielu mantojumu nodod saviem skolēniem, veidojot pozitīvu attieksmi pret folkloru un savas tautas mantojumu apzināšanu, saglabāšanu. Protams, ir jāpieliek pūles, lai šo mantojumu nodotu tālāk skolēniem saistošā veidā.

Tieši pateicoties mūzikas skolotāju entuziasmam un pašizliedzībai, tiek veicināta bērnu interese par latviešu tautas dziesmu dziedāšanu un zināšanu.

2018.gadā, atzīmējot R.Zuikas 105.dzimšanas dienu, tika izdoti 3 kompaktdiski ar visu krājumā “Lakstīgala” ietvertu dziesmu audio ierakstiem. Lai vienmēr atceramies pedagoga un krājuma sastādītāja Roberta Zuikas novēlējumu: „Šajā darbā nedrīkstam apstāties ne uz mirkli!” (<https://www.visc.gov.lv/lv/sadalas-interesu-izglitiba-aktuala-informacija-arhivs>).

Sacensībā “Lakstīgala” ir jāveic noteikti uzdevumi, kurus nosaka VISC sacensības “Lakstīgala” nolikums. Vietējā mērogā, katra iestāde piemēro savu nolikumu un veido savus uzdevumus, balstoties uz VISC nolikumu.

Dalībniekiem jā sagatavo mājas darbs – atraktīvā veidā jā prezentē savam novadam, dzimtajai vietai raksturīgais (tautas dziesmas, tautas tērps, tradīcijas, nodarbošanās, anekdotes, mīklas, mūzikas instrumentus). Veicot šo uzdevumu, skolēni apzina savas dzimtās vietas izcelsmi. Lai izpildītu šo uzdevumu, skolēnam jā kļūst par folkloras pētnieku un jā atrod fakti, teikas, nostāsti, kas saistās ar viņa dzimto vietu, un ar dzimtās vietas raksturīgām lietām.

Šī sacensība sniedz skolēniem arī ir iespēju ietērties tautas tērpā. Bieži bērni nav pazīstami ar tautastērpiem, to detaļām, valkāšanas prasībām, paradumiem, jo tos ikdienā parasti nevalkā. Tautastērpi mēdz būt bērniem, kuri darbojas kādā dejas, mūzikas vai citā radošā jomā. Latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensība šādu iespēju skolēniem sniedz un vēl vairāk, skolēni padziļināti apgūst gan teorētiskas zināšanas par tautas tērpiem, to valkāšanu, gan ir iespēja šīs zināšanas pielietot praktiski, ietērties pēc noteikumiem tautas tērpos un prezentēt sevi, grezni tērpušos tajos.

Piedaloties dziesmu aplī – komanda izlozē savas grupas dziesmu un to pēc apla principa nodzied. Komandām jā dzied arī dziesmas par izlozēto tēmu (dziedātprieks, Tēvzeme, mūžs). Tā tiek noskaidrota komanda, kura zina visvairāk tautas dziesmu.

Šī konkursa dziesmu aplis vienmēr ļāvis noskaidrot to, cik daudz tautas dziesmu skolēni zina, kā viņi atpazīst tautas dziesmas pēc dzirdes, vai spēj turpināt iepriekšējās komandas iesākto, un izdomāt pēc iespējas vairāk tautas dziesmu par konkrētu tēmu. Veicamie uzdevumi ļauj noskaidrot arī, vai skolēni prot nodziedāt latviešu tautas dziesmas a cappella, noturēt melodiju. Dalībniekiem jā atpazīst gan tautas dziesmas pēc dzirdes, gan jā var atpazīt latviešu tautas mūzikas instrumentus.

Dalībniekiem jā sacenšas ne tikai tautas dziesmu dziedāšanā un zināšanā, bet arī jā prot atbildēt uz viktorīnas jautājumiem par tradicionālajiem latviešu tautas mūzikas instrumentiem, svinamajām dienām, tradīcijām un godiem, kā arī jā zina izskaidrot tautas dziesmās izmantotos senvārdus, pastāstīt par tautas tērpu valkāšanas tradīcijām.

Latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensības “Lakstīgala” mērķis ir veicināt bērnu un jauniešu interesi, padziļināt zināšanas par latviešu tautas dziesmu un latviešu tautas tradīcijām, kā arī aktivizēt sava novada kultūras vērtību apzināšanu.

Sacensība notiek vairākos posmos.

1. posms notiek pilsētā vai novadā. Piedalās dalībnieki, kuri apguvuši dziesmas no Roberta Zuikas sakārtotā krājuma „Lakstīgala”. Dziesmas jā izpilda a cappella vai ar instrumentālu pavadījumu (izņemot klavieres).

2. posms notiek kultūrvēsturiskajos novados.

3. posms – noslēguma sarīkojums, parasti notiek Rīgā.

Latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensības “Lakstīgala” vēro un savu vērtējumu dod žūrija. Atkarībā no latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensības “Lakstīgala” posma, tiek pieaicināta žūrija. 1. sacensības posmu vēro vietēja mēroga žūrija, pārējos VISC apstiprināta vērtēšanas komisija: VISC Interesu izglītības un audzināšanas darba nodaļas vecākā referente Rita Platpere un VISC projektu vadītāja Māra Mellēna. Tiek vērtēts muzikālākais, atraktīvākais un interesantākais latviešu tautas dziesmas izpildījums, zinošākā un erudītākā komanda.

(<https://radio1.lv/lv/Novados/1/32426/Latviesu-tautas-dziesmu-dziedasanas-sacensibas-“Lakstigala-2016”>)

2. PRAKTISKAIS DARBS

2.1. Mācību metodes un pieejas folkloras integrēšanai interešu izglītības procesā, gatavojot skolēnus latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensībai “Lakstīgala”

Metodiskās izstrādes darba “Ieteikumi un metodes attālinātajā mācību procesā, gatavojot skolēnus latviešu dziedāšanas sacensībai “Lakstīgala”, lai saglabātu folkloras mantojuma vērtību apzināšanu un novērtēšanu” 1. daļa veltīta teorija apzināšanai un detalizētai izpētei par folkloru kā ētisko vērtību atklājēju, attieksmes veidotāju un folkloras mantojuma vērtību apzināšanu, novērtēšanu. Šāda izpēte pedagoģiski ir ļoti noderīga un nepieciešama, lai pedagogs pats saprastu, kāpēc ir tik nozīmīgi gatavot skolēnus latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensībai “Lakstīgala”. Darba autore uzskata, ka svarīgi ir arī skolēniem, tiem kuri tiek gatavoti sacensībai, izstāstīt, kāds būs viņu ieguvums, piedaloties latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensībā “Lakstīgala”. Noteikti mērķim nevajadzētu būt tikai godalgotas vietas gūšana. Mērķim būtu jābūt - folkloras mantojuma vērtību apzināšana, novērtēšana un saglabāšana. Darba autores lielākais prieks ir redzēt, kā bērni spēj nodziedāt *a cappella* izpildījumā latviešu tautas dziesmas no galvas, atpazīst tās pēc dzirdes, izprot tautas dziesmu saturu, prot piemeklēt tautas dziesmas par tēmu, atpazīst latviešu tautas mūzikas instrumentus, prot izskaidrot senvārdus, veikt viktorīnas uzdevumus, pamatoti izstāstīt par tautas tērpa detaļām, tā valkāšanas tradīcijām un prezentēt savu dzimto vietu, sasaistot to ar folkloras izpēti. Visas iepriekš uzskaitītās lietas skolēniem sniedz latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensības “Lakstīgala”. Viennozīmīgi latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensība “Lakstīgala” sniedz gan zināšanas, prasmes, gan iemaņas, kā arī iespēju apzināt folkloras nozīmību uz savas tautas kultūrmantojumu saglabāšanu, novērtēšanu.

Lai skolēnus sagatavotu, motivētu piedalīties latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensībās “Lakstīgala”, nepieciešams pielietot dažādu metodiku, uzskates materiālus.

Pielikumā darba autore pievienojusi savas iecienītākās metodikas, gatavojot skolēnus sacensībai “Lakstīgala”.

2.2. Metodes gatavojot skolēnus sacensībai “Lakstīgala”

Kā strādāt radoši? Kā izvēlēties metodes tā, lai skolēniem apgūt latviešu tautas dziesmas būt aizraujoši un interesanti?

Skolēniem mūsdienās nemaz tik ļoti nepatīk mācīties kaut ko no galvas, sevišķi vēl tad, ja no galvas jānācās visai daudz. Kā motivēt un iedrošināt skolēnus?

Tā kā piedalīšanās sacensībā prasa visnotaļ nopietnu sagatavošanos, tad pedagogam jāsaprot, kā uzrunāt skolēnus un panākt, lai skolēni paši grib piedalīties sacensībā “Lakstīgala”, nevis, lai tā būtu pedagoga vēlme.

Lai skolēni apgūtu un sagatavotos sacensībai, šis process noteikti jāpadara interesants un aizraujošs.

Skolēniem patīk, ja viņi mācību procesā var lietot IT (Informācijas Tehnoloģijas). Par godu Latvijas 95.dzimšanas dienai tika izveidota Roberta Zuikas tautasdziesmu krājuma „Lakstīgala” mobilā aplikācija, kas dod iespēju, gatavošanos latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensībām padarīt skolēniem saistošu, mūsdienīgu. Tajā Latviešu Dziesmu svētku virsdiriģents ir apkopojis pazīstamāko latviešu tautasdziesmu zelta fondu. Vairāk kā 100 tautasdziesmu vārdus un notis ir iespējams ērti atrast gan pēc alfabēta, gan meklējot pēc nosaukuma.

Kādā sarunā ar PBLA priekšsēdi Jāni Kukaini un vēstnieku Rolandu Lappuķi, Roberts Zuika izteica vēlēšanos, lai tautasdziesmu krājuma grāmatiņa „Lakstīgala” būtu pieejama 21. gadsimta latviešu jaunatnei piemērotākā veidā, proti, mobilajos telefonos. Ar Daugavas Vanagu Vācijā un interaktīvās aģentūras CUBE Mobile atbalstu tas īstenots un bez maksas tiek piedāvāts to lietot ikvienam ikdienā!

Lai lejuplādētu aplikāciju, tā meklējama pēc nosaukuma „Lakstīgala” savu mobilo tālrunu programmu ielādēs vai spiežot uz sekojošām saitēm:

Android tālruniem:
<https://play.google.com/store/apps/details?id=lv.cube.lakstigala&hl=lv>

Iphone tālruniem: <https://itunes.apple.com/lv/app/lakstigala/id730584273>
(<https://www.lsm.lv/raksts/kultura/kulturtelpa/izveidota-tautasdziesmu-krajuma-lakstigala-mobila-aplikacija.a70155/>)

Attālināti strādājot darba autore, gatavojot skolēnus latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensībai izmantoja whatsapp un Zoom platformas. Kad gatavošanās konkursam notika klātienē, tad ļoti īpašas skolēniem likās darba autores organizētas nakts nometnes pirms konkursa. Tajās ar spēļu, rotaļu, viktorīnu, picas ēšanas tradīcijām bija iespēja interesantā, skolēniem saistošā veidā kopā gatavoties sacensībām. Arī matu pīšanas, ģērbšanās tautas tērpos, priekšnesumu gatavošana, dziedāšana, prezentācijas un komandas sajūta šo gatavošanās procesu kopā padarīja interesantu, tomēr tas viss bija pirms covid – 19 pandēmijas. Tāpēc darba autorei bija radoši jādomā, kā saglabāt savas izveidotās tradīcijas un pielietot tās attālinātā interešu izglītības procesā.

Gatavojot skolēnus sacensībai attālinātajā interešu izglītības apguves procesā, darba autore un skolēni izmantoja:

1. Aplikāciju “Lakstīgala” viedierīcē (sk. pielikumu Nr. 3),
2. Whatsap video zvanus,
3. Whatsap balss ziņas, (lai iedziedātu, iespēlētu melodijas, un apmainītos ar balss ziņām ar skolēniem),
4. Whatsap nosūtītas vēstules, lai nosūtītu informācijas saites, kuras tika sūtītas whatsapp izveidotā “Lakstīgalu” grupā,
5. Zoom sapulces, kurās tika veikta ekrāna kopīgošana, spēlētas IT spēles par tautas tērpiem, par mūzikas instrumentiem, senvārdiem, tika minētas mīklas un veikti citi uzdevumi, darba lapas,
6. Powerpoint prezentācijas,
7. Internetresursos pieejamos un pašas veidotos uzskates materiālus, darba lapas utt.,
8. Aplikāciju klavieres.

Gatavojot skolēnus sacensībai “Lakstīgala” darba autore ar skolēniem strādāja gan individuāli, gan grupā. Tādējādi arī attālinātajā procesā, skolēniem bija iespēja strādāt gan individuāli, gan komandā. Picas ēšana tika aizstāta ar pašu gatavotu tradicionālu ēdienu, un tad Zoom platformā, katram baudot savu tradicionālo ēdienu pastāstīt par Miķeļdienu, Ziemas saulgriežu un citu gadskārtu tradīcijām un arī seno latviešu ēšanas tradīcijām. Izveidojās pat Zoom “Tradicionālo ēdienu” pasākums.

Zvanot whatsapp video zvanā, vienlaikus vairākiem dalībniekiem lieliski varēja īstenot vienu no sacensības uzdevumiem – dziesmu apli, kur viens dalībnieks sāk dziedāt, otrs turpina. Vienlaicīgi dziedāt dalībnieki nevarēja, skaņas nobīdes dēļ. Video zvans skolēniem nedeva iespēju “špikot” latviešu tautas dziesmas no mobilās aplikācijas, grāmatas. Lielākais izaicinājums, protams, bija interneta ātrums, jo nereti skaņas vai attēla kvalitāte bija apdraudēta. Whatsap video zvani ļāva arī skolēniem apgūt dziesmas pēc dzirdes, kad skolotājs nodzied vai nospēlē melodiju priekšā. Skolēniem patika šo uzdevumu veikt arī savā starpā dziesmas dungojot un minot.

Lai apgūtu viktorīnas jautājumus, tika lietota platforma Zoom, jo tā ļauj iespēju kopīgot ekrānu un rādīt skolēniem prezentācijas, spēlēt spēles, minēt mīklas, atpazīt mūzikas instrumentus, tautas tērpus utt. Iespējams spēlēt spēles par latviešu tautas tērpa tradīcijām (skatīt pielikumu nr. 5.,6.).

Virtuāli tautastērpus iespējams krāsot un likt puzles Bērnistabā (www.bernistaba.lv). (skatīt pielikumu nr. 5). Tur arī var smelties idejas oriģinālo tērpu krāsām.

Darba autore nepretendē, lai kādu metodi atzītu par viņas metodi, darba autore ir izveidojusi savu metožu klasifikāciju un pielieto šādas metodes, gatavojot skolēnus latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensībai “Lakstīgala”. Autore ir pati izveidojusi un arī interneta resursos atradusi dažādas darba lapas, uzskates materiālus, mājaslapas kas var būt kā palīgs radošajam darbam ar skolēniem, interešu izglītības procesu padarot interesantu. Atkarībā no grūtības pakāpes, metodes iespējams pielietot gan sākumskolā, gan pamatskolā kā arī strādājot gan klātienē, gan attālināti.

Metožu uzskaitījums, gatavojot skolēnus latviešu tautas dziesmas dziedāšanas sacensībai “Lakstīgala”:

Dziesmu apgūšanas metode:

1. Dziesmu mācīšana pēc dzirdes,
2. Dziesmu mācīšana pēc notīm,
3. Trūkstošos vārdu ievietošana klusuma brīžos, dziedot dziesmu,
4. Latviešu tautas dziesmas dziedāšana, dziedot katru otro vārdu tautas dziesmā,
5. Dziesmu dziedāšana par tēmu (daba, darbs, dziedātprieks, tēvzeme u.c.).

Klausīšanās metode:

1. Atpazīsti melodiju,
2. Nosaki kāds mūzikas instruments skan ierakstā.

Redzes asociāciju metode:

1. Pēc attēla atpazīsti mūzikas instrumentu, tautas dziesmu, tautas tērpu u.c.,
2. Veido pats savu attēlu tautas dziesmām.

Mīklu minēšana:

Mīklu minēšanas tradīcijām ir sena izcelsme, tomēr lielākoties klasiskās latviešu tautas mīklas attēlo dzīvi zemnieku sētā, ar zemkopību, lopkopību, biškopību, zvejniecību un citiem tradicionālajiem amatiem saistītus priekšmetus (Ūdre, 2021).

1. Krustvārdu mīklas,
2. Latviešu tautas mīklas (Mazs, mazs vīriņš, ass, ass cirvītis. (Bite)),
3. Attēlu mīklas.

Spēļu metode:

1. Puzzles likšana,
2. Spēle “Karātavas”
3. Atrodi burtu jucekli vārdus,
4. Saliec pareizi tautas dziesmu,

5. Apģērb lelli tautas tērpā, pastāsti par tautas tērpa valkāšanas tradīcijām, tautas tērpu detaļām,
6. Atrodi pazudušos vārdus, burtus,
7. Izlabo kļūdas,
8. Pagatavo tradicionālo ēdienu un pastāsti par to.

Informācijas apmaiņas metode:

1. Atrodi informāciju par tēmu un ieliec to whatsapp grupā pārējiem dalībniekiem, izraksti svarīgāko.
2. Lasi un analizē tekstu
3. Pasvīturo būtisko
4. Izraksti atslēgas vārdus.

Pielikumā darba autore pievienojusi savas iecienītākās metodikas uzskates materiālus, gatavojot skolēnus sacensībai "Lakstīgala".

Secinājumi un priekšlikumi

1. Sadzīvē folkloras zaudē savu aktualitāti, jo cilvēku ikdienā ir ienākuši ērtāki paņēmieni, kā risināt sadzīves un mērķtiecīga brīvā laika pavadīšanas jautājumus.
2. Diemžēl strauji arī sarūk folkloras meistarū, pratēju un pārmantotāju skaits, samazinās arī to cilvēku skaits, kas vēlas apgūt šīs vērtības, jo mūsdienu jaunajai paaudzei ir gluži citādas intereses, vērtību sistēma un mērķi.
3. Latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensības “Lakstīgala” ir nepieciešamība, lai nodrošinātu sava tautas mantojuma nodošanu skolēniem, lai viņiem ir iespēja apzināt un novērtēt, saglabāt savu folkloru.
4. Latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensībā “Lakstīgala” var redzēt, kā skolēni spēj nodziedāt *a cappella* izpildījumā latviešu tautas dziesmas no galvas, atpazīst tās pēc dzirdes, izprot tautas dziesmu saturu, prot piemeklēt tautas dziesmas par tēmu, atpazīst latviešu tautas mūzikas instrumentus, prot izskaidrot senvārdus, veikt viktorīnas uzdevumus, pamatoti izstāstīt par tautas tērpa detaļām, tā valkāšanas tradīcijām un prezentēt savu dzimto vietu, sasaistot to ar folkloras izpēti.
5. Sacensība “Lakstīgala” sniedz iespēju skolēniem padziļināti apgūt gan teorētiskas zināšanas par tautas tērpiem, to valkāšanu, gan sniedz iespēju šīs zināšanas pielietot praktiski, ietērpjoties pēc noteikumiem tautas tērpos un prezentējot sevi, grezni tērpušos tajos.
6. Latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensība “Lakstīgala” sniedz skolēniem gan zināšanas, prasmes, gan iemaņas, kā arī iespēju apzināt folkloras nozīmību uz savas tautas kultūrmantojumu saglabāšanu, novērtēšanu.
7. Darba autore nepretendē, lai kādu metodi atzītu par viņas metodi, darba autore ir izveidojusi savu metožu klasifikāciju un pielieto dažādas metodes, gatavojot skolēnus latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensībai “Lakstīgala”.
8. Lai skolēnus sagatavotu, motivētu piedalīties latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensībās “Lakstīgala”, nepieciešams pielietot dažādu metodiku, uzskates materiālus.
9. Darba autore, cer, ka izveidojot šo metodisko izstrādni, pedagogi spēs novērtēt sacensības “Lakstīgala” nozīmību, un vairāk strādās pie skolēnu motivēšanas, ieinteresētības veidošanas, skolēnus piedalīties tajā, kā arī paši būs apņēmības pilni mērķtiecīgi gatavot skolēnus latviešu tautas dziesmu dziedāšanas sacensībai “Lakstīgala”.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN INFORMĀCIJAS AVOTI

1. Baltiņa, Ā. (2010). *Ētika un morāle darbā ar sociālās atstumtības riskam pakļautiem cilvēkiem*. Pieejams http://www.lm.gov.lv/upload/sociala_aizsardziba/sociala_ieklausana/eg/reg_riga/arija_baltina.pdf
2. Bogdanovs, J. (n.d.). *Kas tad tās vērtības, galu galā, tādas vispār ir, un kur ir to vērtīgums?* Pieejams <http://www.tautasforums.lv/?p=328>
3. Bula, D. (2000). *Dziedātājtauta. Folklorā un nacionālā ideoloģija*. Rīga: Zinātne.
4. Bula, D. (2011). *Mūsdienu folkloristika. Paradigmas maiņa*. Rīga: Zinātne.
5. Cítko, M. (2006). Ilmāra Gaiša personība un pedagoģiskās vērtības. S. Laizānes (Red.) grāmatā *Pedagoģijas teorijas un mācīšanās process: astotās ikgadējās maģistrantu zinātniski praktiskās konferences materiāli (2006. Gada 16. Decembris)* (58.-66.lpp.). Rēzekne: AR Izdevniecība.
6. Dirba, M. Skolas līdzdalība un iespējas jaukto ģimeņu bērnu latviskās identitātes veidošanās procesā. S. Kramēnas (Red.) grāmatā *Vispārīgā didaktika un audzināšana: zinātnisku rakstu krājums* (167. – 173.lpp.). Rīga: SIA Izglītības soļi.
7. *Folklorā*. (n.d.). Pieejams <http://www.letonika.lv/groups/default.aspx?r=4&q=folklorā&id=967572&g=1>
8. Jākobsone, J., Strautmanis, I. (2008). Cilvēka vērtību sistēma. Kultūrvēsturiskās vides nozīme tajā. Kuldīgas vecpilsētas piemērs. *Arhitektūra un pilsētplānošana. 2. Sējums* (140.-153.lpp.). Rīga: RTU.
9. Kārkle, A. (2011). *Interaktīvās darba formas un metodes folkloras apgūvē sākumskolā*. Pieejams http://www.izglitiba-kultura.lv/system/application/uploads/file/metodiskie/Nr_40-12.pdf un http://www.izglitiba-kultura.lv/system/application/uploads/file/metodiskie/Nr_40-13.pdf
10. *Latviešu bērnu folklorā*. (2012). Sast. V. Greble. Rīga: Jumava.
11. Latvijas Republikas Kultūras ministrija (2008). *Koncepcija. Par Latvijas nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu (informatīvā daļa)*. Pieejams <http://www.km.gov.lv/lv/doc/dokumenti/nemateriala-k-mantojuma-koncepcija.pdf>
12. Latvijas Republikas Kultūras ministrija. (2011). *Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādnes (2012-2018)*. Pieejams

http://www.km.gov.lv/lv/doc/nozaru/integracija/Pamatnostadnes/KMPam_071011_in_teg.pdf

13. Latvijas Valsts prezidenta kancelejas Preses dienests. (2010). *Lilita Zatlere starptautiskā kongresā iepazīstina ar Dziesmu un deju svētku mantojumu*. Pieejams <http://www.lvportals.lv/visi/preses-relizes/220706-lilita-zatlere-starptautiska-kongresa-iepazistina-ar-dziesmu-un-deju-svetku-mantojumu/>
14. Mažeika, D. (2011). *Kāpēc nepieciešamas latviešu skolas ārzemēs?* Pieejams <http://latviansonline.com/kapec-nepieciešamas-latviesu-skolas-arzemes/>
15. Mellēna, M. (n.d.). *Nemateriālais kultūras mantojums un mūsdienu izglītība: tradicionālās kultūras iespējas interešu izglītībā*. Pieejams <http://muzikanti.lv/wp-content/uploads/2012/11/Petijums-Mara-Mellena.pdf>
16. Mellēna, M., Muktupāvels, V., Spīčs, E., Irbe, I. (2004). *Gadskārtu grāmata*. Rīga: Madris.
17. Milgrave, I. (2013). *Handiwork evidences of folk pedagogics as the mean of upbringing*. Pieejams http://apps.webofknowledge.com/full_record.do?product=UA&search_mode=GeneralSearch&qid=5&SID=W2HJR2o7mQYmDPmYdor&page=1&doc=4&cacheurlFromRightClick=no
18. Oļenkins, S. (2008). Bērnu subkultūra. R. Cimdiņas (Red.) grāmatā *Tradicionālā kultūra bērniem* (49.-67.lpp.). Rīga: RaKa.
19. Paupe, D. (2000). Autobiogrāfiskās bērniības atmiņas – būtisks bērna personības attīstības izziņas avots. E. Indriksones (Red.) grāmatā *Bērns kā vērtība ģimenē un pirmsskolā* (17.-23.lpp.). Rīga: SIA Izglītības soļi.
20. *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca*. (2000). Autoru kol. Vad. V. Skujiņa. Rīga: Zvaigzne ABC.
21. Plaude, A. (2009). *Bērns starp pieaugušajiem. Rokasgrāmata skolotājiem*. Rīga: Zvaigzne ABC.
22. Rancāne, A., Siliņa-Jasjukeviča, G., Briška, I. (2014). *Saules gads. Ziemassvētki*. Rīga: Madris.
23. Siliņa-Jasjukeviča, G. (2008) Tradicionālā kultūra izglītībā: realitāte un iespējas. R. Cimdiņas (Red.) grāmatā *Tradicionālā kultūra bērniem* (70.-103.lpp.). Rīga: RaKa.
24. Siliņa-Jasjukeviča, G. (2008). Priekšvārds. R. Cimdiņas (Red.) grāmatā *Tradicionālā kultūra bērniem* (4.-15.lpp.). Rīga: RaKa.

25. Siliņa-Jasjukeviča, G., Briška, I. (2014). *Metodiskie ieteikumi sākumskolas skolotājiem un vecākiem Ziemassvētku tradīciju apguvei. Pielikums*. Rīga: Madris.
26. Stikāne, I. (2005). *Vērtību pasaule latviešu bērnu literatūrā*. Rīga: RaKa.
27. Valsts Valodas centrs. (2012.) *Ieteikums par tradicionālās kultūras un folkloras saglabāšanu*. Pieejams http://www.vvc.gov.lv/advantagecms/LV/meklet/meklet_dokumentus.html?query=folklor&resultsPerPage=10
28. Vilcāne, V. (2015). *Folklorā palīdz saprast, kas ar sabiedrību notiek šodien*. Pieejams <http://m.lvportals.lv/visi/viedokli?id=272587>
29. Zelmenis, V. (2000) *Pedagoģijas pamati*. Rīga: RaKa.
30. Zvirbule, A. (2004). *Kultūrvides izglītība*. Rīga: RaKa.
31. Ūdre, D. (2021). *Mīklas, latviešu folklorā*. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/53291>

PIELIKUMI

Pielikumi pievienoti un skatāmi darba autores pievienotajā prezentācijā.